

PTAČÍ PARK KOSTELISKA – autor GAŠPAR ČAMLÍK

V České republice vznikají pod hlavičkou České společnosti ornitologické ptačí parky. Prakticky se jedná o variantu nestátní ochrany přírody, která je známá z Velké Británie. Jeden takový park vznikl v Jihomoravském kraji. Nese název Kosteliska. Ptačí park vzniká od roku 2020 v nivě říčky Kyjovky severně od Jarohněvického rybníka (okres Hodonín). Právě z Jarohněvic, vesnice pojmenované po zaniklé středověké obci, jež je součástí Dubňan, vede jedna z cest do ptačího parku. Představu o parku si nejlépe uděláme při jeho návštěvě, například na exkurzi, o které je v poslední době v řadách veřejnosti velký zájem. Pojdme si teď místo představit alespoň „na papíře“. První zastávku většinou volíme u hnízda moudivláčka lužního. Tento drobný ptáček, který umně splétá na koncových větvičkách břízy z květů orobince a topolů složitou stavbu svého kulovitého hnízda, z naší krajiny rychle mizí. Když se v parku rozhlédneme kolem sebe, nalezneme vše, co moudivláček potřebuje – stromy, rybník a pestrou mokřadní vegetaci. To je vlastně pro ptačí park typické. Vodní plochy přechází do vlhkých a vysychavých míst, je tu velké množství mokřadů, lesíků a z nivní krajiny ční místa dokonce úplně suchá – tzv. písčité hrůdy. Mozaika biotopů je tím správným podhoubím pro druhovou pestrost, pro pestrou krajinu.

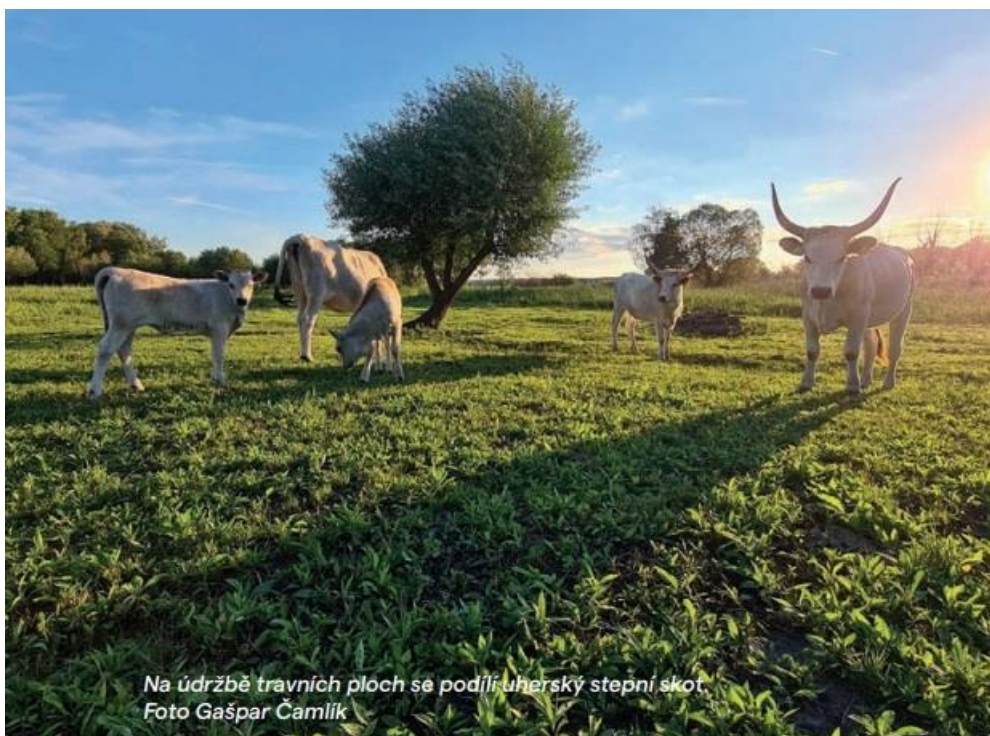

ŽLUTÁ NEJEN NA POLÍCH

Pojďme však dál. Cesta je lemovaná nepůvodním zlatobýlem obrovským, který tu vyčnívá nad okolní vegetaci. Uprostřed léta sytě žlutě rozkveté a jeho nektarem se živí nejenom včely, ale i motýli. Jak umně si tento druh však poradí s konkurenty! Časem schvátí obrovské plochy, vytvoří nepropustnou zelenou buš se zemí pokrytou dřevnatými stonky z minulých let. Po zimě tento mulč umožní vzrůst opět jen zlatobýlu. Máme tu i další invazní druhy: pole topinamburu nebo houštiny javoru jasanolistého. Z pohledu biologa tragický pohled.

CESTA KE KRAVÁM

A takto, milí návštěvníci, vypadá většina území ptačího parku. Takřka bezútesně. Přírodu zde totiž nechráníme, přírodu tu obnovujeme. To už se dostáváme k ohradám, kde se ještě před pár lety klikatila úzká cestička rákosem a zlatobýlem. Najednou je na co koukat, co pozorovat. Brzy ráno se tu pasou stovky hus, ze semenné banky vyrůstají dlouho nezvěstné rostliny a nově vzniklé plošky rychle osídlil všemožný hmyz. Z vlhkých míst ční kupy ostřic, rozdupané plošky osídluje vzácná vegetace, typická pro obnažené dno, a prohlubně naplněné vodou prohřáté sluncem jsou plné žab. Není neobvyklé na hromádce trusu pozorovat hodujícího dudka, zobákem dovedně hledajícího lejnožravé brouky.

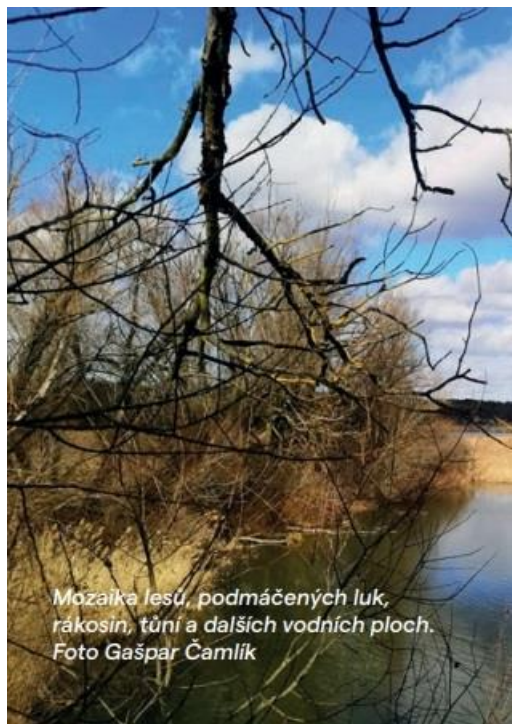
Ořezávaná vrba se dožívá daleko vyššího věku než neořezávaná. Brzy po zahájení ořezávání se vytvářejí na vznikající hlavě vrby dutiny, které slouží pestrému společenstvu hmyzu, včetně specifických a vzácných druhů.

Najednou je slyšet čvachtání a praskot, z rákosu postupně vycházejí bílé krávy s velkými rohy. Dobře svými kopyty, jazykem a rohy odvádějí svou práci. Na dlouho opuštěná místa se vrací různorodý život. Z počátku si tu své odřezaly nože křovinořezů a zuby motorových pil, několikrát se přehnaly ovce a kozy, ale tyhle krávy jsou nejlepší ve svém oboru. Navíc se na ně krásně kouká, s jakou lehkostí se tím světem prokousávají a kolik cenného svou činností nám tím přinášejí. Zatím jsme prošli devět hektarů ploch, které se nám podařilo obnovit prostřednictvím norských fondů v rámci projektu „Kosteliska – obnova nivních biotopů“. Na začátku jsme věřili nebo spíše doufali, že nakonec zlatobýl a jeho souputníci ustoupí. Ale ta rychlost, jakou se zde příroda obnovuje, nás překvapila. Samozřejmě, něco chce čas.

ZASTÁVKA U HOLOHLAVÉ VRBY

Přibližně jednou za sedm let se vyleze do koruny vrby a ořežou se větve tak akorát do kamen bez nutnosti je štípat. Dole se pasou zvířata a nové větve v bezpečném dosahu od nich znovu obrazí. Větve se používaly jako dříví na topení a vaření nebo jako takzvaná letnina pro krmení dobytka a také jako stavební materiál. Na první pohled drastický zásah je však dokladem toho, že člověk aktivně formuje biodiverzitu od nepaměti. Ořezávaná vrba se dožívá daleko vyššího věku než neořezávaná. Brzy po

zahájení ořezávání se vytvářejí na vznikající hlavě vrby dutiny, které slouží pestrému společenstvu hmyzu, včetně specifických a vzácných druhů. Velké dutiny mohou osídlit ptáci nebo netopýři. Avšak když zůstanou vrby dlouho neořezané, hlava se rozlomí a vrba časem zahyne a vzácný biotop s ní. Lidé tradičně pečovali o krajinu a biodiverzita z toho těžila. Nebyly to jen vrby na pastvinách, ale také louky, lesy nebo rybníky. V současnosti se plochy s intenzivně využívanou krajinou, kde je jen málo prostoru pro život, střídají s krajinou zcela bez péče, kterou záhy obsadily nepůvodní invazní druhy rostlin. Z dříve pestré mozaiky zůstaly jen malé ostrůvky.

KDE JE TA OCHRANA PŘÍRODY?

Jak je zřejmé, v ptačím parku Kosteliska na to jdeme jinak. S využitím tradičních způsobů hospodaření, jako je pastva nebo sečení, úspěšně tlumíme nepůvodní invazní druhy a metr po metru opět vytváříme vhodné podmínky pro pestrá původní společenstva rostlin a živočichů. Není to žádná věda. Děláme jen to, co tu dělali naši předkové od nepaměti, než jsme na to téměř zapomněli – hospodaříme s ohledem na přírodu. Naším cílem je podpora druhové bohatosti, aby se vzácným druhům dařilo lépe a aby běžné druhy běžnými zůstaly. Přírodu tu chráníme prostřednictvím vlastnictví – cílem České společnosti ornitologické je pozemky v ptačím parku vlastnit a zabezpečit udržitelnou péčí o území a jeho ochranu. Výsledkem spolupráce je i péče o pozemky obce Dubňany a také Biologického centra Akademie věd v ptačím parku Kosteliska. V loňském roce jsme pečovali o cca 15 ha pozemků, rozloha však každoročně roste. Pro naše nové pozemky a další pozemky obcí Dubňany, Hovorany, Šardice a také pozemky Státního pozemkového úřadu v ptačím parku chystáme společně další projekty a komplexní managementové plány.

BEZ LIDÍ TO NEJDE

Pozemky vykupujeme díky darům příznivců. Prostředky na rozvoj parku se snažíme získat i prostřednictvím dotací a grantů. Například s pomocí projektu „Kam za vtáky“ jsme vybudovali stezky, posezení nebo naučné cedule, protože návštěvníci jsou pro nás důležití. V rámci exkurzí jsme v loňském roce provedli přes 410 osob, s péčí o park pomohlo více než 70 dobrovolníků. Maringotka na okraji

ptačího parku je učebna v přírodě, kde realizujeme několik výukových programů. Důležité je, aby si děti přírodu zažily zblízka, vžily se do rolí výzkumníků, objevovaly zajímavé tvory. Aby pochopily nesmírnou pestrost přírody. Těší nás zájem o ptačí park a spolupráce s řadou organizací, s okolními obcemi a také odborníky. Ptačí park se tak stává společným dílem a vytváří se kolem něj stále větší skupina sympatizantů, a to nás těší.

Ptačí park zahrnuje vodní toky v lese s bohatou břehovou vegetací.
Foto Gašpar Čamlík

STÁLE NA ZAČÁTKU

Pokud přejdeme Kyjovku přes bývalý železniční most, rozprostře se před námi rozlehlé panorama, jež jsme pojmenovali Ptačí pole. Vyrůstá z něj pestrá mokřadní vegetace, je tu mělká voda a spousta života. Mokřadní ráj. Pro pozorování ptáků to je highlight ptačího parku. Alespoň jednou za čas je však nutné s mokřadem něco dělat: pokud se nenastaví vhodný management, postupně vodní plocha zaroste. Můžeme se porozhlédnout po okolí, kde se dříve nacházely obdobné plochy. V lepším případě zarostly rákosem, v suchých letech pak invazními rostlinami. A teď zoufale potřebují restart. Zároveň je velký tlak na využití i pozemků, které na první pohled využitelné nejsou, jako jsou v případě Kostelisek rozsáhle podmáčené plochy nebo plochy zcela suché. Záměry jednotlivců, jako je pěstování rychle rostoucích topolů, instalace solárních elektráren, pěstování vánočních stromků nebo budování rybníků, se kupodivu týkají i těchto ploch. Do jisté míry se jedná o závod s časem, kdy potřebujeme příkladem dobré praxe pro místní občany, vlastníky i návštěvníky území ukázat, že vytváříme zajímavé prostředí v kontrastu s průmyslovým využitím okolní zemědělské půdy. Vlastníme zde již řadu pozemků. Je však třeba vykoupit další, aby vznikla ucelená plocha a mohli bychom zahájit další vhodný management. V srpnu začínáme se sedmiletým projektem LIFE in Salt Marshes, ze kterého obnovíme další kus přírody. Je to výzva a práce jak na Kosteliskách. Věřím, že jednoho dne tu už budeme v poklidu pozorovat ptáky a pasoucí se dobytek.

Děláme jen to, co tu dělali naši předkové od nepaměti, než jsme na to téměř zapomněli – hospodaříme s ohledem na přírodu.

Autor je zakladatelem Ptačího parku Kosteliska.